



DR MARIAN RULEWICZ
22 stycznia 1928 – 8 kwietnia 2011

W dniu 8 kwietnia 2011 r. zmarł dr Marian Rulewicz, archeolog związany przez całe swoje zawodowe życie z Instytutem Historii Kultury Materialnej PAN (obecnie IAE PAN), od 1956 r. zatrudniony w szczecińskiej placówce Instytutu.

Marian Rulewicz urodził się 22 stycznia 1928 r. w Pyzdrach. Gimnazjum dane Mu było skończyć dopiero po II wojnie światowej, w Poznaniu, gdzie wówczas zamieszkał wraz z rodzicami. Tam też zdobył tzw. „małą maturę” i pobierał nauki w Liceum Pedagogicznym oraz w Państwowej Szkole Pracy Społecznej. W 1951 r. rozpoczął studia w zakresie historii kultury materialnej (prehistorii) na Wydziale Filozoficzno-Historycznym Uniwersytetu w Poznaniu. Już w trakcie studiów dał się poznać jako bardzo utalentowany rysownik, co nie pozostanie bez wpływu na Jego dalsze koleje losu i przebieg kariery zawodowej. Dzięki tym umiejętnościom jeszcze jako student został zatrudniony w 1953 r. w powołanym do życia zaledwie kilka lat wcześniej Kierownictwie Badań nad Początkami Państwa Polskiego, w charakterze pracownika technicznego. Z początkiem następnego roku niemal automatycznie przechodzi na podobny

etat do tworzonego właśnie Instytutu Historii Kultury Materialnej, gdzie znajduje zatrudnienie w poznańskim Zakładzie Archeologii Polski. W 1955 r. kończy studia, broniąc pracy magisterskiej, a od 1 stycznia 1956 r. przeniesiony zostaje do utworzonej niedawno Stacji Archeologicznej IHKM PAN w Szczecinie, w którym to mieście zamieszkuje na stałe jesienią tego roku. Tutaj też, w placówce przemianowanej w 1961 r. na Pracownię Archeologiczną IHKM PAN, będzie pracował aż do momentu przejścia na emeryturę w 1993 r., a ze Szczecinem związany będzie już do końca życia.

Wprawdzie Marian Rulewicz zatrudniany był przez cały czas swojej aktywności zawodowej na etatach naukowo-technicznych jako dokumentalista, nie przeszkadzało Mu to jednak w realizowaniu także własnych zainteresowań naukowych. Koncentrowały się one przede wszystkim wokół kultury i wybranych aspektów gospodarki wczesnośredniowiecznego Pomorza oraz dziejów Szczecina w tym okresie. Wyrazem tych pierwszych był szereg ogłoszonych drukiem artykułów dotyczących znalezisk zabawek, instrumentów muzycznych czy przedmiotów związanych

z grami¹, ale przede wszystkim prace odnoszące się do problematyki wczesnośredniowiecznego rybołówstwa². Niejako zwieńczeniem tych zainteresowań była rozprawa doktorska zatytułowana „Rybołówstwo w nadmorskich miastach Pomorza we wczesnym średniowieczu” napisana pod kierunkiem profesora Lecha Leciejewicza i obroniona w 1994 r., czyli już po przejściu na emeryturę. W tym samym roku, pod nieco zmienionym tytułem, dzieło opublikowane zostało jako kolejny tom serii „Gdańsk wczesnośredniowieczny”³.

W rozpoznaniu najdawniejszych dziejów Szczecina Marian Rulewicz włączył się, co oczywiste, zaraz po przenosinach do tutejszej Stacji Archeologicznej IHKM PAN, od początku uczestnicząc w różnego rodzaju akcjach badawczych. Dwukrotnie też kierował samodzielnie ważnymi wykopaliskami w obrębie szczecińskiego podgrodzia; w latach 1975-1978 prowadził badania w rejonie tzw. Baszty Siedmiu Płaszczy, a w latach 1987-1991 kierował pracami prowadzonymi w obrębie tzw. kwartału VI. Przywołując Jego wkład w badania szczecińskie, dość wspomnieć, że był współautorem wszystkich dotychczas wydanych zbiorowych opracowań prezentujących wyniki wykopalisk prowadzonych w różnych częściach wczesnośredniowiecznego miasta, w tym także tych, którymi kierował osobiście. Uczestniczył zarówno w przygotowaniu drugiego tomu serii „Archaeologia Urbium”, w którym zaprezentowano w sposób tabelaryczny stratyografię nawarstwień Rynku Warzywnego, jak też tomach poświęconych badaniom na Wzgórzu Zamko-

wym oraz w obrębie tzw. kwartału VI szczecińskiego miasta⁴. Oprócz tego był także autorem artykułów na ten temat publikowanych w innych miejscach⁵.

Tak się złożyło, że czas największej zawodowej aktywności Mariana Rulewicza przypadł na okres, w którym ekipy badawcze IHKM PAN prowadziły we współpracy z partnerami zagranicznymi wykopaliska na średniowiecznych stanowiskach archeologicznych położonych w różnych częściach Europy. Umiejętności w zakresie prowadzenia terenowej dokumentacji rysunkowej spowodowały, że Marian Rulewicz stał się cenionym partnerem w tych wyjazdach badawczych, a tym samym Jego przygoda z archeologią objęła swym zasięgiem niemal całą Europę. W latach 1964-1967 uczestniczył we Francji w wykopaliskach opuszczonej średniowiecznej wsi Saint-Jean-le-Froid. Do Francji powracał z innymi ekipami badawczymi jeszcze dwukrotnie w następnej dekadzie, a w 1978 r. pojechał także na wykopaliska do Hiszpanii, gdzie uczestniczył w badaniu osiedla mozarabskiego w Marmuyas koło Malagi. Wreszcie na początku lat 80. XX w. kilkakrotnie brał udział we wznowionych wówczas badaniach na Torcello w Wenecji. Co charakterystyczne, mimo tego, że w trakcie tych wyjazdów spełniał przede wszystkim funkcje dokumentalisty, jego wkład w badania był na tyle istotny, że stawał się współautorem publikowanych później sprawozdań i opracowań⁶.

¹ Z ważniejszych wymienić tu trzeba następujące pozycje: M. Rulewicz, *Wczesnośredniowieczne zabawki i przedmioty do gier z Pomorza Zachodniego (z badań archeologicznych prowadzonych w latach 1947-1958)*, „Materiały Zachodniopomorskie”, t. 4, 1958, s. 303-354 oraz tegoż, *Wczesnośredniowieczne instrumenty dźwiękowe z badań archeologicznych na Pomorzu Zachodnim*, tamże, t. 9, 1963, s. 221-242.

² M. Rulewicz, L. Zajdel-Szczyrska, *Materiały do wczesnośredniowiecznego rybołówstwa w Wolinie*, „Materiały Zachodniopomorskie”, t. 16, 1970, s. 352-382; M. Rulewicz, *Ze studiów nad rybołówstwem we wczesnośredniowiecznych miastach przy ujściu Odry*, „Archeologia Polski”, t. 19, 1974, s. 387-482; tenże, *Najstarsze szkutnictwo rybackie wczesnośredniowiecznego Szczecina*, „Nautologia”, t. 21, 1986, s. 48-59; tenże, *Rybołówstwo wczesnośredniowiecznego Szczecina*, „Przegląd Zachodniopomorski”, t. 14, 1999, z. 1, s. 47-71.

³ M. Rulewicz, *Rybołówstwo Gdańska na tle ośrodków miejskich Pomorza od IX do XIII wieku*, (w:) *Gdańsk wczesnośredniowieczny*, t. 10, Gdańsk 1994, s. 31-374.

⁴ L. Leciejewicz, M. Rulewicz, S. Wesołowski, T. Wieczorowski, *La ville de Szczecin des IX^e-X^e siècles*, *Archaeologia Urbium – Pologne*, fasc. 2^e, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk 1972; *Szczecin we wczesnym średniowieczu. Wzgórze Zamkowe*, red. E. Cnotliwy, L. Leciejewicz, W. Łosiński, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Łódź 1983; M. Dworaczyk, A.B. Kowalska, M. Rulewicz, *Szczecin we wczesnym średniowieczu. Wschodnia część suburbium*, Szczecin 2003.

⁵ Tu przede wszystkim należy przywołać: M. Rulewicz, *Tymczasowe wyniki badań archeologicznych na Podzamczu w Szczecinie, prowadzonych w latach 1975-1978*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 36, 1984, s. 151-165; tenże, *Wrak szczecińskiej łodzi z IX wieku*, (w:) *Słowiańszczyzna w Europie średniowiecznej*, t. 2, red. Z. Kurnatowska, Wrocław 1996, s. 79-90; tenże, *Wyniki badań wykopaliskowych w obrębie suburbium Szczecina, w latach 1987-1992*, „Sprawozdania Archeologiczne”, t. 51, 1999, s. 245-272; M. Rębkowski, M. Rulewicz, *Czy mieszkańcy Szczecina pielgrzymowali w średniowieczu do Kolonii?*, (w:) *Instantia est mater doctrinae*, Szczecin 2001, s. 351-358.

⁶ W. Hensel, K. Dąbrowski, L. Leciejewicz, M. Rulewicz, *Le village déserté de Saint-Jean-le Froid: rapport de fouil-*

W dorobku piśmienniczym dr. Mariana Rulewicza widnieje łącznie kilkadziesiąt pozycji, ogłoszonych drukiem w latach 1957-2003. Oprócz tych najważniejszych, których większość wspomniana została powyżej, znajdują się tam również różnego rodzaju

les, (w:) Villages désertés et histoire économique XI^e-XVIII^e siècle, Paris 1965, s. 327-339; L. Leciejewicz, J. Pesez, M. Rulewicz, S. Tabaczyński, Sur le Lévezou l'établissement médiéval de Saint-Jean-le-Froid, (w:) Archéologie du village déserté, „Cahiers des Annales”, t. 27, Paris 1971, s. 55-93; L. Leciejewicz, J.E. López de Coca Castañer, M. Rulewicz, Excavations at Marmuyas (Málaga) and their contribution to studies on the medieval Mozarabian civilization, „Przegląd Archeologiczny”, t. 33, 1985, s. 191-205; L. Leciejewicz, M. Rulewicz, Ricerche archeologiche condotte nell'isola di Torcello negli anni 1981 e 1983, (w:) Torcello. Nuove ricerche archeologiche, red. L. Leciejewicz, Roma 2000, s. 11-26.

notatki o odkryciach, recenzje i artykuły o charakterze popularno-naukowym.

Pisząc o Marianie Rulewiczu, nie sposób nie wspomnieć o Jego innej – poza archeologią – pasji, jaką było kolekcjonerstwo. Najważniejszymi eksponatami w Jego zbiorach były obrazy oraz ukochane stare zegary, które wynajdywał w różnych miejscach, a następnie samodzielnie najczęściej poddawał renowacji i przywracał do życia. W ostatnich latach, gdy już coraz rzadziej opuszczał swoje mieszkanie, w trakcie dłuższych rozmów, jakie miałem możliwość z Nim odbywać, z chęcią wspominał własną archeologiczną przeszłość i ludzi, których spotykał na swojej drodze. Uderzające było przy tym zwłaszcza wyrażane wówczas przezeń z naciskiem przekonanie, że każdy dzień życia, bez względu na wiek i trapiące choroby, może przynieść poczucie szczęścia i zachwyty otaczającym światem.

Marian Rulewicz i Jego wkład w rozwój szecińskiej archeologii pozostaną w naszej pamięci.

Marian Rębkowski